

SZALMAKÖTŐ HÁZIIPAR ERDÉLYBEN

SZABÓ MAGDOLNA

SZEGED-BUDAPEST
2008

1. Célkitűzések, módszerek, legfőbb kérdések

Az erdélyi *szalmakötő háziiparral*, hangsúlyosabban a Székelyföldön még tetten érhető szalmakalap-készítő tevékenység gyakorlatával, tárgy- és szókészletével, a vele foglalkozók életmódjával, társadalmával, illetőleg a szalmakalap egykoron elterjedtebb, ma már halványuló viseletével foglalkozik dolgozatom.

Jóllehet, a magyar parasztság gazdálkodásában, életmódjában a *szalmakötés, kalapkészítés* jóval későbbi és csak bizonyos területeket érintő háziipari foglalkozás, mint akár a len, kender feldolgozása, még is, a 19-20. században sok ezer családnak jelentett mellékjövedelmet, vagy fő megélhetést, így szükségessé vált a téma behatóbb vizsgálata. A szalmakalap készítésével, leszámítva egy-egy településhez köthető dokumentálást, nagyobb tájat is átfogóan aligha foglalkozott a néprajzkutatás, dacára annak, hogy Erdély-szerre a hétköznapi viselet elengedhetetlen része volt, sőt, a szalmakalap a modernizáció ellenére még ma is tartja jellemző öltözeti funkciót.

Forrásaink az erdélyi nagytájon több szalmakalap készítő központot vesznek számba, legsűrűbben a Székelyföldön, melyek a mai napig megtartották e téren jelentős szerepüket. Vizsgálatom főként azokra a településekre terjed ki, amelyekben máig elevenen él (*Bözöd, Kőrispatak, Dobó-* rég. Udvarhely m.), vagy épp e disszertáció előmunkálatainak idején a szemünk láttára tűnt, tűnik el (*Béta, Vágás, Rava, Magyarzsákod,* - Udvarhely m.) a tradicionális kalapkötés és szalmakalapvarrás. *Kőrispatak* községben kezdtem kutatásaimat, ahol mára a *szalmakalap* a csöppnyi székelyföldi faluközösség identitás-meghatározó tényezőjévé válhatott.

A háziipar áttekintése szempontjából elengedhetetlen az azonos néprajzi tájhoz tartozó falvak gazdasági tevékenységére, életmódjára történő utalás, köztük a kutatás helyszínéről választott települések természeti, társadalmi környezete és népessége adatainak megjelenítése. Szaktudományi előzmények és saját terepmunkám alapján végig kísérem a gabonaszár fonattá alakításának (*kalapkötés*) és a szalmafonatok kalappá *varrásának* technológiáját, az eszközök, eszközhasználat, a *fonatok* és a *kalapfajták* tipológiájának kérdéskörével, a vizsgált közösségek szalmafeldolgozó tevékenységének eltérő terminushasználatával, utalva a tevékenység

társadalmi, kulturális vonatkozásaira. A földműves népek körében Európa-szerte kedvelt fejviselet előállításának módjait külföldi példákkal együtt tárja fel az elemzés.

A dolgozat történeti és recens vizsgálatokon alapszik. 1996 óta végzek terepmunkát székelyföldi „szalmakalapos” falvakban, így terjedelmesebb fejezetben foglalkozom a tereptapasztalatok összegzésével.

A *szalmakötésre*, a kalapkészítés gyakorlatára és értékesítésére koncentráló vizsgálatokat több kisebb településen végeztem. A székelyföldi falvak munkamódszerei a szalmafeldolgozás terén megegyezők, így a gyakorlatra vonatkozó megfigyeléseket, tapasztalatokat párhuzamosan tárja fel a dolgozat. Ezzel a módszerrel lehetőség nyílik az eltérő táji szakterminusok megkülönböztetésére és kiemelésére.

Az élősavas gyűjtések alkalmával fontos szerepet tulajdonítottam az életpálya történetek elbeszéléseinek (oral history), amelyekből számos információt nyertem az életmódra, társadalmi, kulturális együttthatókra vonatkozóan is. A lebilincselő nyelvezetű, archaikus nyelvi elemeket, fordulatokat őrző interjúrészletek nagyobb teret nyernek.

Történeti adatok, néprajzi irodalmi előzmények és recens vizsgálatok alapján megkísérlem a szalmakötés két utóbbi századi erdélyi régióit feltérképezni, megrajzolni. Ehhez szükséges volt betekinteni az ipar-, kézműipar-történet azon fejezeteibe, mely a vidéki népesség nagy részét érintő háziipari termelés jelentőségére, szerepére és sajátosságaira hívja fel a figyelmet.

A következő kérdések mentén végeztem kutatásaimat:

Hogyan ragadhatók meg a hagyományos szalmakötési, feldolgozási ismeret lokális eltérései?

A vidéken a 20. század első felétől terjedő gépesítés mennyiben befolyásolta a termelékenységet, a szalmafeldolgozással foglalkozók társadalmának rétegzettségét és hatására mi módon különültek el a háziipari termelés keretei, gazdasági fokozatai?

Befolyásolta-e ez a tényező a termékek skáláját, s vele együtt a szalmakalap viseletet?

Mely jelenségek határozzák meg egyes helyeken a háziipar fennmaradását, máshol milyen tényezők játszanak szerepet eltűnésében?

Az Erdélyben szinte egyetlen gazdasági kiutat jelentő falusi turizmus szervezésében milyen formában képes új jelentőséget nyerni egy eltűnőben lévő, hagyományos tudás, miközben a kisebbségben élő közösségek számára a turizmusban kínált, intézményesített lehetőségek és elemek egyre inkább szimbolikus értékeket hordoznak.

2. Ipartörténeti, szakirodalmi források

A szalmakötés néprajzi kutatásának előképei mellett indokolt annak a termelési formának a kutatástörténetével is foglalkozni, amelybe a szalmafeldolgozók tevékenysége jellegénél fogva illeszkedik. A *háziipari termelés* történeti vonatkozásai többször is érintik a szalmafeldolgozó, kalapkötő háziipar területét.

Magyarország világkiállítási részvételének vizsgálata, de a hazai iparmű és vegyes tárlatok akár technika-, ipar-és gazdaságtörténeti, akár építészet- és művészettörténeti szempontból alig feldolgozott. A kézműipar kutatói rendszeresen nyúlnak a külföldi és hazai nagy kiállítások katalógusaihoz, az eseményekről szóló hírlapi tudósításokhoz, mint forráshoz, legtöbbször a néprajz tudománytörténete írása, a népművészet története, ill. a viseletkutatások kapcsán foglalkoztak a jelesebb hazai tárlatokkal.

RÁTH Károly és KOVÁCS Gyula közgazdasági szakértők a millennium idején, felkérésre, elkészítették a háziipar minden ágára kiterjedő felmérésüket. Eredményeik az ezredéves kiállítás monumentális, közgazdasági és közművelődési állapotleírással is kiegészített, nyolc kötetes könyvében olvashatók. Programjuk máig nélkülözhetetlen eredménye a *Magyar háziipar törzskönyve* (1898), mely statisztikai adataival az addigi legteljesebb képet nyújtja a magyar nyelvterület háziiparáról. KOVÁCS Gyula hatalmas gyűjtőmunkával, a hivatalos adattárak, iparkamarai jelentések figyelembe vételével, helyszíni tapasztalatok birtokában állította össze a történelmi Magyarország átfogó háziipari adattárát. A közigazgatási egységeket tekintő tüzetes munkában kapunk képet arról, hogy az egyes vármegyék községeiben mely háziipari ág honos. A *Törzskönyv* bevezetőjében RÁTH Károly átfogó képet fest a hazai háziipar jellegéről, nemzetgazdasági értékeiről. Elsőként hívja

fel a figyelmet a közönséges használati, ill. a fényűzési, nemzeties jellegű tárgyak készítői és használói közötti éles eltérésekre. Az anyagi műveltséggel foglalkozó etnográfus elődök első nagyobb szintézisében (*Magyarság néprajza*) BÁTKY Zsigmond a *Mesterkedés* c. fejezetben (1933) különíti el az *ipar fejlődésének alapfokozatait* (négy alaptípust), amelyek a falusi társadalomban többé-kevésbé föllelhetők. Summás megállapításait a későbbi kézműipari kutatások is hasonlóképp követik. A téma iránti érdeklődés csak az 1970-es években lesz élénkebb, amikor DOMONKOS Ottó az önellátás kérdéseit boncolgatva a parasztság anyagi kultúrájában a kézműipar arányaira keresi a választ. A *Magyar Néprajz* kézművesiparral foglalkozó önálló kötete (1991) módszertani összegzésében elsőként ad átfogó képet a kézműipar felismert és jelentős formája, a *háziipari termelés* alakulásáról, intézményeiről, törvényi szabályozásáról, áttekintve az egyes táji megoszlásokat, közösségi szakosodást, az ágazatokra vonatkozó szakirodalmi előképeket.

Gertraud LIESENFELD osztrák néprajzkutató a felső-ausztriai Viechtau nagy múltú fafeldolgozó háziiparának tudományos feldolgozása során fontos megállapításokat tesz a tevékenység változó, átmeneti kategóriáit illetően. Tapasztalatait elméleti bevezetőjében összegzi, ebben számba veszi kortárs etnológusok, szociológusok témáról alkotott felfogásait.

KÓS Károlynak a munkaeszköz, a háztartás tárgyainak készítése, a használat és hagyomány összefüggéseiben végzett vizsgálatai a tárgy szempontjából is fontos következtetésekkel bírnak. A munka néprajzáról szóló tudományos írásai kiváló elemzések az erdélyi „táji munkamegosztás”, a paraszti *szakosodott mesterkedések*, a természeti környezet, hagyomány és az ismeretek kölcsönös egymásra hatása kérdésekben. Ismert tanulmánykötetei (*Tájak, falvak, hagyományok, 1976; Eszköz, munka, néphagyomány, 1980*) a házi munka, háziipar eszközvilágát tárgyalják, pontos képet nyújt a tárgykészítés technológiai vonatkozásairól, miközben nem feledkezik meg a velük foglalkozó ember életmódjáról, vagy a házi keretek között piacra készített termékek értékesítési módjáról, a tárgyak esztétikájáról sem.

A szalmakalap-készítés alapja a fonatok anyagát képező gabona termesztése. A hagyományos gazdálkodás évszakonként

változó munkálataiba szervesen illeszkedik a nyersanyag előállítása, majd pedig a szalma előkészítése, gondosan ügyelve a létfenntartáshoz szükséges tavaszi, nyári, őszi munkák rangsorolására. A termesztett gabonafélék közül kalapszalmának a kalásztalan búzát (*kopaszbuza*, vagy *tarbuza*) és az alacsonyabb rendűnek tekintett archaikus kultúrnövényt, az *alakort* részesítették előnyben. A növények termesztési tulajdonságairól, jellemzőiről és felhasználási módjairól az agrártörténeti szakmunkák mellett RAPAICS Raymund biológus, botanikus, növényföldrajzi kutatásaiból, s a táplálékul szolgáló növények kultúrtörténetét összefoglaló munkáiból (1934, 1943) nyerhetők értékes adatok. Az alakor termesztésének és felhasználásának erdélyi vonatkozásairól GUNDA Béla megfigyeléseire támaszkodhat a kutatás, továbbá BALASSA Iván agrártörténeti, illetőleg PÉNTEK János és SZABÓ (T. E.) Attila etnobotanikai tanulmányaira. Szintén az alakor erdélyi termesztésének korai adataira hoznak példát az *Erdélyi Szótörténeti Tár* (1966) ide vonatkozó szócikkei. KÓS Károly még a 20. század második feléről is élő adatokkal szolgál.

A szalmakalap készítés múltjára vonatkozóan kevés adatunk van. A fűzvesző és gyékény mellett a szalma kötése is archaikus fonástechnikákat őriz. Technika, nyersanyag, funkció és forma szempontjából CSALOG Zsolt végezte el a népi fonástechnikák rendszerezését (1962).

A magyar néprajz kézművességgel foglalkozó kötetében JUHÁSZ Antal, a vessző, gyékény és más szálás anyagok feldolgozásával együtt a szalmakötéssel is foglalkozik (1991). Említést tesz a szalmakalaposság táji megoszlásáról, földidézi a vonatkozó szakirodalmakat.

A *hajdúnánási* szalmafeldolgozást IGMÁNDY József részletes leírásaiból ismerhetjük meg (1940). Részletesen szól a búzaszalma előkészítéséről, a szalma válogatásáról, a kötés módjairól és fajtáiról. Tanulmányaiból megismerhetjük a szalmakalap iparosság 19. század végi kialakulásának körülményeit, a gyárok, fejlődését, a kereskedelmi útvonalakat. A szalmaiparra vonatkozó gyűjtései során szerencsés helyzetben volt. A *hencidai* kalapkötés gyakorlatát BAKÓ Elemér foglalta össze 1940-ben. Az IGMÁNDY -éhoz hasonló szempontjai felfedik a szalmakötés helyi eredetére vonatkozó emlékeket, értékeli a forradalminak számító gépesítés hatásait.

Pontos tájnyelvi szóhasználatlal rögzíti a szalmakötés terminológiáját.

A szalmakalap-készítés kalotaszegi, közelebbről a *jákótelki* példáját GÁLFFY Mózses jegyezte fel 1944-ben. Ahogy itt megjegyezte, a kutatás számára addig ismeretlen háziipari munkamenetre és szókincsre kívánta ráirányítani a figyelmet.

Az 1970-es években MOLNÁR István a szalmakalap hagyományos készítmódjairól számol be. A paraszti kisiparokkal, háziiparral is foglalkozó jeles erdélyi néprajzkutató elsőként ismertette a *kőrispataki* szalmakötést és szalmakalapvarrás néprajzi vonatkozásait (1976).

A hazai szalmakötő háziiparra ható külföldi befolyások az olasz, svájci és londoni szalmaipartól terjednek. Oliva RUCCELLAI a Signa-i szalmamúzeum megbízásából követi a toszkán szalmafonás történetének epizódjait, a svájci hatásokat (2001) A svájci termelés virágkorát egy német nyelvű tanulmánykötet (*Strohzeiten*, 1996) elemzi a szalmakalap viseletére vonatkozó kitűnő művelődéstörténeti adalékokkal. GRÓF, László magyar származású történész az angliai *Luton* (Bedfordshire) környékének szalmafonó háziiparát a gyermekmunka felől közelítve dolgozza fel, *Children of Straw* című kötetében (2002).

A paraszti öltözet hazai ismerője, FLÓRIÁN Mária vallotta legutóbb, hogy meglehetősen kevés szó esik a néprajzi szakirodalomban a szalmakalapokról. Pedig, mint mondja, Európaszerte kedvelték a szalmakalapot a nyári hőségben dolgozó földművesek. Viseletkutatásaink ritkán emlékeznek meg róla, a

jelzésszerű utalásokra minden bizonnyal a szalmakalap viseletének hétköznapi jellege ad magyarázatot. GAZDA Klára székely népviseleti önálló kötetében (1998) röviden utal e fejviselet háromszéki, udvarhelyszéki elterjedésére.

A szalmakalap-készítés korábban jegyzett ismerői a szalmakalap viselet módjairól, a lokális kultúrában betöltött szerepéről kevés megfigyelést közölnek. A *tájmonográfiák*, *népművészeti* monográfiák (JANKÓ János 1893, MALONYAY Dezső 1907-1922, KÓS Károly 1972, 2000, KÓS Károly - SZENTIMREI Judit - NAGY Jenő 1974, 1978) gazdag tárházából viszont értékes adatok kerülnek felszínre egy-egy közösségi használat társadalmi, kulturális jellemzőiről.

A vázlatos szakirodalmi áttekintésből is kiderül, máig nem látott napvilágot a témának olyan szintézise, amely az egész magyar nyelvterületet érintően, átfogóan és részletesen számba venné a szalmakötéssel foglalkozó háziiparos falvakat, összehasonlítaná a szakosodott közösségek kalapkészítési gyakorlatát, nyersanyaghasználatát, a kész termékek típusait, értékesítésének módjait, a háziipar termelési keretének, jellegének változásait.

3. Eredmények

A szalmakötő háziipar történetének, technológiájának, illetőleg a késztermék, a szalmakalap típusainak és e fejviselet jellemzőinek felvázolása során bebizonyosodott, hogy Erdély egyes vidékein a gazdaságilag nehezen kimutatható jelentőségű háziiparnak nagyon is fontos szerepe volt a kevés és gyenge termőfölddel küszködő közösségek mindennapi életében. A létfenntartás érdekében több székelyföldi falu lakói sajátos helyi erőforrásra támaszkodtak, amikor a *tavaszbúza*, illetve a *rozs* és *alakor* szalmáját fonattá, majd szalmakalappá alakították egyszerű eszközeikkel.

A közgazdasági, statisztikai felmérések, helyzetelemzések a szalmakalap-készítő háziiparról változatos képet adnak. Az érintett szaktudományok a 19. század második felétől utalnak a háziipar aktuális helyzetére, de eredményeiben a terminusok gyakran eltérő használata és értelmezése tapasztalható. A problémára a néprajzi

szakirodalom legújabb szempontjai adnak megfelelő választ, ezek elemzésére és összevetésére vállalkozik az első tárgyalási fejezet.

A sokoldalú népi áruterelésben a szalmafeldolgozás ismerete nem új keletű, eredetéről még is keveset tudunk. Minden bizonnyal szerepet játszottak a 19. századi népmozgások következtében megismert mesterségbeli fogások, itt elsősorban az Itáliát járt katonákra, az idegenből érkező kereskedők közvetítésére kell gondolni. Tovább tágították a tárgyra vonatkozó ismereteket a 1800-as évek végén az iparfejlődés irányait megmutató világ- és országos tárlatok. A háziipar, a londoni, párizsi, bécsi és budapesti kiállítások alkalmával, nemcsak mint a vidék sajátos ipari termelési módja vonta magára a figyelmet, hanem mint a nemzeti jelleget karakteresen kifejezni képes paraszti kézműves tevékenységi forma is.

A szalmakalap készítés hazai, ipari méreteket is öltő központja a 19-20. század fordulóján *Hajdúnánás*, ahol az egykor szinte egész településnek jelentős bevételt biztosító kézműiparhoz a szalmakötő háziipar szolgáltatta a kellő alapanyagot. Több archív adat, de recens visszaemlékezések is igazolják az észak-alföldi városka és a tőle földrajzilag meglehetősen távol eső székely falvak közös tudáson alapuló kapcsolatát. Az udvarhelyszéki *Bözöd* és *Kőrispatak* községben, az addig csak tisztán kézi erővel dolgozó háziiparosok már a 19. század utolsó éveiben találkozhattak a termelékenységre biztató kalapvarrógépekkel, nem sokkal később a kalapok végső formáját megadó présgépekkel a néhány nagyobb hajdúnánási gyártulajdonos közreműködésével szerveződött állami vándortanítói program révén. A gépek használatával egyesek jóval

nagyobb arányban tudtak piacra dolgozni. Az általában téli időszakokra korlátozódó termelési időszakot majdnem egész évre kibővíthették. Következtében fokozatosan kettészakadt a szalmával foglalkozók társadalma. A korábbi háziiparosok legnagyobb része számára értelmetlenné vált a gépi varrással versenyezni, maradtak pusztán a kalap nyersanyagának előállításánál, a szalmakötésnél. Velük ellentétben, a szűkebb réteg számára a gépesített munka nem tette lehetővé az időigényes fonat-előállítását, így a kisipari jelleget öltő műhelyek kizárólag a késztermék előállítására koncentráltak. A két, immár gazdaságilag elkülönülő réteg munkája továbbra is egymásra épült, folyamatosan megszabva egy-egy munkafázis piaci értékét.

Az európai folyamatok befolyásolta erdélyi nagyvárosok öltözetkultúrájával szemben viszonylag elszigetelten fejlődött - jóval inkább az évszázadokban gyökerező tradíció és életmód törvényeinek megfelelően - a vidéki népesség viselete, mely egyaránt megszabta a paraszti ünnepi és hétköznapi öltözetrendjét. Ennek alakulása a meglehetősen szűken vett szaktudományi utalások miatt nehezen követhető, a jellemző régiók az általam ismert szórványos irodalmi adatok alapján ragadhatók csak meg.

A dolgozat a recens vizsgálatok eredményeinek ismertetésével részletesen bemutatja a szalmafeldolgozás munkamódjait a gabona vetésétől az aratáson át a szalmaszálak gondos megválasztásáig, a fonatok készítéséig és a mindenkor viseleti szokásokhoz alkalmazkodó kalaptípusok készítésének technológiájáig.

A gyakorlati eljárás maga mit sem változott az elmúlt fél évszázadhoz képest. Miközben a szalmakalap viselet a hagyományos öltözetet megtartó vidékeken is visszaszorulóban van. A szalmakalap mindenek előtt a nyári munkaöltözet elmaradhatatlan része, férfiak ünnepi alkalmakkor is felveszik, a székelyföldi asszonyok közül inkább csak az idősebbek használják.

A művelésre fogott területek csökkenésével a nyersanyag biztosítása évről-évre nagyobb gondot jelent. Az utóbbi években csupán *Bözödön* tapasztaltam tudatos és célzott „kalapszalma-termesztést”, amely a hagyományokhoz való szívós ragaszkodást mutatja. *Béta*, *Dobó Vágás* falvakban és *Kőrispatakon* is csak elvétve találni néhány, a szalmakalap nyersanyag biztosítása végett vetett kopaszbúza-, illetve alakor parcellát. Archaikus gabonanövényünk,

az alakor a székelyföldi szalmakalapos településeken a kollektív gazdálkodás mezőgazdasági átszervezésével egy időben terjedt el, feltehetően a Nyárad-menti falvak vetőmag-közvetítésének köszönhetően. Fölfedezve a növény kiváló alkalmazkodóképességét és fonás céljára is megfelelő, rugalmas, hosszú, vékony szálát, a rendszerváltás utáni új gazdasági helyzetben is megtartotta szerepét.

Az alakor történeti vonatkozásainak áttekintése után világossá vált, egyedül ennek a háziiparnak köszönhető, hogy az agrártörténészek által a kiháló gabonanövények között számon tartott, kalapszalmának termesztett ősi búzaféle, megtartva a hagyományos termelési módokat (sarlóval történő aratás, kézi cséplés) ma is egy-egy vetésterületen felbukkan.

A napjainkban tapasztalt folyamatokban a kőrispataki *Szalmakalap Múzeum* létrejötte, a közösségre gyakorolt hatása, és mint intézményesített identitás-elem érdemel nagyobb figyelmet. Létrehozói és használói földrajzilag és társadalmilag is egymástól távol eső csoportok: kisebbségben élő őslakosok és idegenből érkező turisták. Az intézmény megszületésének körülményei és a használat mai történetei kiválóan példázzák a hagyomány és a reprezentatív hagyomány fokozatos eltávolodását.

Az elmúlt tizenöt év új gazdasági-kulturális környezetében a megörökölt kalapos-társadalmi státuszok tovább erősödtek. A vagyoni különbségek, az alacsony életszínvonalon élő idősebb lakosság kiszolgáltatottsága tovább mélyült. Az igen nagy kitartást, türelmet igénylő, sokszor megterhelő munkát végző kalapköttők helyzete alig változott. Munkájuk értéke továbbra is a felvásárlók és az aktuális piaci igény függvénye.

A szalmakalap-készítő háziipart az új évezredben mindinkább a turizmus felfelé ívelő gazdasági ágazata tartja életben. A mesterek az idegenből érkezők igényeihez igazítják árukínálatukat, így az alapvető kalaptípusok - nevezzük őket „történetinek” - feledésbe merülnek. Eredeti funkcióját levetve - mint a társadalmi státusz, rang, etnikai hovatartozás kifejezője, kiegészítő öltözék a mezei munkában - inkább ajándéktárggyá devalválódott. A kalapviselet hagyományos szokásait csupán a tradicionális életformához ragaszkodó idősebb falusiak szűkülő rétege őrzi. A szalmakalap készítő háziipari mesterséget ez a kettős jelenség tartja továbbra is életben.

A gazdasági-társadalmi átalakulásokkal együttjáró életmódváltozások az önellátáson alapuló házi munkák, háziiparok, kézműipari mesterségek átalakulását, megszűnését idézték elő. A szalmakötés és kalapkészítés mestersége is egyre kevesebbre hagyományozódik, mely minden bizonnyal a szókészlet reá jellemző elemeit is elfeledteti majd. S székelyföldi szalmakötő háziipar szakszókincse önálló fejezetben szerepel.

A témakörben készült publikációk

2004

Él-e még a tápéi gyékényszövény?

In: Múzeumi kutatások Csongrád megyében. Móra Ferenc Múzeum, Szeged 2004. 205-212.

2005

Kőrispataki Szalmakalap Múzeum: falusi turizmus vagy rituális tér születése? Egy székelyföldi magángyűjtemény avató ünnepe.

In: Rítusok, folklórszövegek. Budapest, 2004. 215-231.

Kőrispatak, a „kalapköttő” falu.

In: Bárkányi Ildikó - Fodor Ferenc (szerk.): Határjáró - Tanulmányok Juhász Antal köszöntésére. Szeged, 293-306. p.

2006

Adatok az alakor (*Triticum monococcum* L.) székelyföldi termesztéséhez.

In: Múzeumi kutatások Csongrád megyében 2005. Szeged, 267-277.

Szalmakalap egykor és ma. Adatok a Székelyföld szalmafeldolgozó háziiparához.

In: Acta (Siculica). A Székely Nemzeti Múzeum és a Délkeleti Intézet évkönyve. Sepsiszentgyörgy, 53-72.

2007

A kultúra közvetítése (Egy székelyföldi közösség tükrében)

In: T. Kiss Tamás (szerk.): Kultúra, művészet, társadalom. Szeged, 91-97.

Megjelenés alatt

Adatok a hazai háziipar reprezentációjához az országos és a világkiállításokon (1872 - 1900)

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 2007. Studia Ethnographica 6.

Ahol gyárak épültek a hagyományos tudásra. Adatok a hajdúnánási szalmakalap-ipar történetéhez

A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 2007. LXX.

Kiállítások

Szalmakötés Edélyben

Budapest, Mezőgazdasági Könyvtár és dokumentációs központ, 2003

Kőrispatak 1996-2006 - Fotókiállítás

Kőrispatak (Criseni, RO), Unitárius parókia, 2006

Kőrispatak, a kalapköttő falu - Fotókiállítás

Ócsa, Tájház, 2007